

Politik Bilim

Ve Brezilya'dan bir öykü...

Aykut Göker

<http://www.inovasyon.org>; hagoker@ttmail.com

Brezilya kendi uçağını yapmayı 1940'lı yıllarda plânlamış. Atılan ilk adım, 1954'te, bugünkü adı Havacılık ve Uzay Enstitüsü olan, Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü'nün (IPD) kurulması olmuş. İzleyen yıllarda IPD pek çok uçak projesi geliştirmiş. Bu projelerin, hiçbiri ticarî bir getiri sağlamamış ama, Brezilya'da uçak mühendisliğinin gelişmesinde önemli katkıları olmuş. Nihayet 1965'te, Ozires Silva başkanlığında bir grup IPD mühendisinin hazırladığı projenin ürünü olarak, **Bandeirante** (Portekizce 'Öncü') ticarî adıyla anılacak olan, 15-21 yolcu kapasiteli, askerî ve sivil amaçlarla kullanılabilen, çift turbo-pervaneli, hafif nakliye uçağı geliştirilmiş. IPD, ilk uçuşunu 26 Ekim 1968'de yapan '**EMB 110 Bandeirante**'nin seri üretimini yapacak bir istekli aramış; ama özel şirketler buna ilgi göstermemişler. Bunun üzerine 1969'da, Havacılık Bakanlığı, devletin sahipliğinde **Embraer** şirketini kurmuş. Embraer, ürettiği ilk serî Bandeirante'leri 1973 Şubat'ında **Brezilya Hava Kuvvetleri**'ne teslim etmiş. Aynı ay içinde, **Brezilya Havayolları** da, geliştirilen ilk ticarî Bandrante'yi satın almış. 1975'te ihracata başlanmış ve başarısı kanıtlanan Bandrante'lerden 36 ülkeye yaklaşık 500 adet satılmış.

Brezilya Havacılık Bakanlığı Embraer'in büyümesi için çok çaba göstermiş. Şirketin geliştirip üretimlerini başka bir imalâtçıya devrettiği planör (**Urupema**) ve tarım uçağı (**Ipanema**) projelerinde başarı kazanılmış. Bugün de üretilmekte olan Ipanema tarım uçaklarından şimdiye kadar çeşitli ülkelere 1000'in üzerinde satış yapılmış. İtalya'da tasarlanan bir askerî, hafif jet eğitim uçağının (daha sonra '**Xavante**' adıyla anılan ve üretimi 11 yıl sürdürülen '**Aermacchi MB-326**') montajı da üstlenilen işler arasındaymış.

1974'te Piper Aircraft ile işbirliğine gidilmiş ve PA-28 Cherokee, PA-34 Seneca ve PA-31 Navajo gibi, uçuş eğitimi için ve kişisel amaçlarla ya da hava taksisi olarak kullanılmaya elverişli hafif uçakların yapımına başlanmış. Havacılık Bakanlığı'nın isteği üzerine Embraer, **Tucano** savaş uçağını geliştirmiş. İlk uçuşunu 1980 Aralık'ında yapan Tucano, dünyanın en başarılı, turbo-pervaneli, askerî eğitim uçağı olmuş ve satış rakamı 650'yi geçmiş. 1981'de **Aeritalia** ile birlikte çalışılarak **AMX** savaş uçağı geliştirilmiş ve bu proje sâyesinde Embraer daha sonraki projeleri için kritik önemde olan yeni teknolojilere ulaşabilmiş.

1970'lerin sonunda Bandeirante'nin yerine geçecek bölgesel bir yolcu uçağı geliştirmeye başlanmış. Bu projenin ürünü olarak ortaya konan ve 1985'te sertifika alan 30-40 yolcu kapasiteli, çift turbo-pervaneli **EMB 120 Brasilia** bir ihraç ürünü olarak başarı kazanmış. 2002'ye kadar seri üretimi sürdürülen bu uçaktan 350 adet satılmış.

1990'da krize giren Embraer 1994'te özelleştirilmiş. Yeterli yatırım sermayesini sağlayan şirket, koltuk sayısı 37-50 arasında değişen **ERJ 145** serisi, bölgesel jet yolcu uçaklarını geliştirmiş. 2007 Ocak'ı itibariyle, bu seriye dâhil uçakların dünya satışı 1000'e ulaşmış.

1999 Temmuz'unda Embraer 70-110 koltuklu ve orta menzilli yeni bir jet yolcu uçağı ailesi geliştireceğini ilân etmiş. Bu serinin ilk modeli olan **Embraer 170** ilk uçuşunu 2002'de yapmış. 2007 Ekim'inde bu seriye dâhil uçak teslimatı 300'e ulaşmış; tahminler bu rakamın, 2016 sonuna kadar 1112'ye erişeceği yönündeymiş. Embraer hâlen iş âlemince kullanılan hafif jet uçakları kategorisinde de varlığını geliştirme yolundaymış.

Bugün Brezilya'nın en büyük üç ihracatçısı arasında yer alan Embraer, bütün uçak yapımcıları arasında, yıllık ticarî uçak teslimatında, Boeing ve Airbus'ın ardından dünya

üçüncüsü konumundaymış; Boeing, Airbus ve Bombardier'in ardından da, uçak sanayiinde dünyanın dördüncü büyük işgücünü temsil ediyormuş...

Bu öyküden çıkaracağımız galiba epeyce ders var; bunu da gelecek hafta birlikte yaparız.

CBT. 29 Şubat 2008